

Fagor jausi zen urtea

Joan da 2013. Ikuspuntu ekonomikotik, Euskal Herrian erraz gogoratuko da: Fagor Electrodomésticosek (FET) porrot egin zuen urtea. Harridura eta kezka eragin ditu gertaerak, bai mugimendu kooperatiboan, bai bertatik kanpo. Mondragonen inflexio puntu bat ekarriko ote duen esateko goiz den arren, badira egin beharreko hausnarketa zenbait.

1. Kooperatibak gidatzen omen dituzten balio eta helburrez harago, merkatu kapitalistan lehiatzen dira bestelako forma juridikoa duten enprekin. Hortaz, bizirauteko lehian jardun behar dute eta konkurrentziari erreparatu behar diote nahitaez, Espainia autarkiko zahar hura aspaldi joan baitzen. Hala, urte eta are hamarkada oparoen ostean, kooperatibistek Mondragonen sinbolo bat hondoratzen ikusi dute.

2. Egungo ekonomia eta gizartean irudia nahiz komunikazioa funtsezkoak dira. Ez dira noski gauza bera, baina zerikusia dute. Krisi honetan, Mondragonen irudiak kalte handia jasan du. Hein batean beti izan dituen etsaiengatik, baina baita komunikazio politika oso kaskar baten ondorioz ere.

3. Langileak jabe eta nagusi omen dituen ereduan, manifestazioak, haserrea eta harridura ere kaleratu dira tar-teka. Asanblada bidez erabakiak hartzea demokratikoa eta desiragarria izan daitekeen arren, FET jausi den moduak zer pentsa ematen du langileek enpresaren egoeraz d/zuten informazio eta ezagutzaz. Zuzendaritzaren aldetik, berriz, lidergo argi baten falta sumatu da, bai kanpora begira, bai kooperatiba barrura begira eta baita Korporazio barruan

jardun eskema bat marrazteari begira ere. Galbraithek aipatzen zuen teknoegitura baten arrastoak sumatu dira, nahiz eta porrot aurreko langileen arteko kohesioa eta harremana oso ontzat ditudan, izandako esperientzia pertsonaletik.

4. Langileen lana bermatzeko helburua du kooperatibak sorreratik, lanak duintasuna eskainiko dielakoan. Hedapen internazionala gertatzean, kooperatiben idearioarekin lehen kontraesanak azaleratuko ziren. Orain, etxera iritsi dira nabarmen kontraesanok; Espainiako lan merkatuan dualizazioa da nagusi: behin-behineko enplegatu babesgabeak eta behin betiko babestuak. Bada elkarte anonimo baten adinako dualizazioa edo are handiagoa ikusi da Korporazioaren baitan: Etxetresnakeko langileen birkolokazio plana behin-behineko langileen bizkar egin da hein handi batean. Bestalde, ELA sindikatuak salatu du enpresari kapitalista zorrotzenaren pare jokatu dutela eurekin, Azpeitiko Grumal filialaren kasuan. Kapitala vs lana dualtasun horretan, kooperatiba kapital bihurtua dakusagu. Arizmendiarrietak ere sumatuko zukeen, gurean, Errasti edo Bakaiakoak aztertutako kooperatiben «degenerazioa», alegia, hasierako helburuetatik urruntzearen zentzuan.

5. Euskal ekonomiaren etorkizuneko gakoa teknologian dagoela diotenek argi ondorioztatuko zuten: tamaina ez da nahikoa enpresa baten heriotza eragozteko. Berme hobea da teknologia eta giza kapital prestatua. Biak dira zaindu eta landu beharrekoak, epe luzeko ongizaterako. Birkolokazioetan ere ederki nabaritu da prestakuntza mailaren garrantzia.

6. Korporazioaren baitan, berriz, Irizar eta Ampo kooperatibek Mondragon utzi zutenetik ikusten da alderantzizko aukeraketa (*adverse selection edo selección adversa*) deritzonaren arriskua; bigarren eskuko kotxeen depreziazioa eragiten duen berbera: ale ahulenak hobe beharrez merkatuan (Korporazioan) mantentzen dira, baina ale hoberenek bes-telako aterabideak (ezagunei edo senideei saltzea) hobesten dituzte, ahulenetatik ezberdin ditzaten (Korporaziotik irte-tea, zama izan daitekeelakoan).

7. Hazkunde nahiak eta zorpetze bidezko hedapenak, are gehiago likidezia oparoa den garaian, arriskuak ditu. FET ez da arazo horren adibide bakarra. Menpeko Ekarpenen gaian zer hobetua badela erakutsi du gertatutakoak. Bigarren puntuan aipatutako komunikazio alorraz gain, inbertsiogile handien parte-hartzeak berme papera bete dezake (prezio egokiak finkatzeko garaian, esate baterako), eta, langileei begira, arrisku kontzentrazioaren mugak kontuan hartu beharko lirateke (hirugarren puntuan aipatutakoaren ildotik).

8. Kooperatibek modu praktikoan erakutsi dute euren forma juridikoaren abantaila, esaterako, lan baldintzen eta soldaten malgutasuna aplikatzerakoan. Barne elkartasun erakustaldia ere egin dute hein batean. Gizarteari hori (ere) saltzen ikasi beharko lukete.

9. Aldundiek eta Jaurlaritzak Edesaren balizko bideragarritasuna dela-eta izandako parte-hartzeak ere zer pentsa ematen du. Komunikazio alorrean izandako akatsez harago, ikuskizun dago FETeko zein atal diren zinez bideragarri eta zein baldintzatan.

Puntu guztiotatik atera daitezke ondorioak eta etxeko lanak, bai Korporazioarentzat, bai erakunde publikoentzat eta, finean, euskal gizarte osoarentzat. Taldeak onera egitea espero beharko, Fagor Industrial Onnera bihurtu den abia-dan, ahal bada. Laboral Kutxak iragarri duen «Bada beste modu bat» hori zein den ebaztea, alegia.

2014: erreferendum(ar)en urtea...

Kataluniakoa egingo ote den zalantzak handiak diren arren, Eskoziako galdeketa burutuko da 2014ko irailaren 18arekin. Gurea mugimendu independentista duen herria izaki, arretaz jarraitzeko adibide edo «business case» paregabea, zalantzarik gabe, aldaketa giroan eta garai bertsuan egokitu zai-guna. Eta hori gutxi ez balitz, Europar Batasunaren baitan.

Eskoziako Gobernuak 2013 amaieran txosten luzea plazaratu zuen, independentziaren zergati eta abantailak azaltzeko. Prozesu independentistan, gureak errenta altuko gizarteak izaki, zalantza eta beldurrak piztea ulergarria da, pentsioez, etorkizuneko errentaz, eta abar. Hortaz, Eskoziako Gobernuak argudio ekonomikoei leku nabarmena eman die bere txostenean. Guztietan argudio nagusiak ekonomikoak direla esango nuke, gainera. Hamar atal ditu txostenak eta gehienak ekonomiari oso lotuak.

Lehen atalean bertan aipatzen diren abantaila ekonomikoek gain, hor dira: Eskoziako Finantzak (2. atala), Finantza eta Ekonomia (3), Osasuna, Ongizatea eta Babes Soziala (4) eta Hezkuntza, Abileziak eta Enplegua (5) nahiz Ingurugiroa, Landatar Eskozia, Energia eta Baliabideak (8). Guztiak ere helburu argiarekin: bertako agintaritza izanda, Eskoziako herritarrak (bertan bizi eta lan egiten dutenak) hobeto biziko lirатеkeela azaltzea.

Erabakiak gertuago hartzeak zerga politika doituago eta egokiagoa ekarriko omen luke, Eskozia soilik buruan harturiko erabakiak eta zerga jaitsierak ere iragartzen dituzte (besteak beste, elkarteen gaineko zergan). Independentzia baliabide naturalekin lotzeko tentazioari begira, Eskoziako Gobernuak dio hori gabe ere Erresuma Batuko gainontzekoak bezain aberatsak lirатеkeela eta, baliabide natural horiekin, %30 aberatsagoak.

Erabakiak bertatik bertarako hartu beharraren aldarrikapenak ageriko kontraesan bat badakar: politika fiskala bertakotu nahi da, baina, monetaren gaiari arantzatsu iritzita edo, libera esterlina mantentzea proposatzen da. Alegia, Bank of Englandek mantenduko lukeela moneta politika, Erresuma Batu osoari erreparatuz, orain arte bezala. Dirudienez, politika fiskalean egia omen dena ez du moneta politikan berdin ikusten Salmond buru duen gobernuak. Prest leudeke ardura hori Londresen esku lagatzeko. Iparralde hartan euroa egitasmo erakargarriegia ez delakoan edo, txanpon berri baten aukera ausartegia ere baztertzen

du, printzipioz behintzat, Eskoziako Gobernuaren lehen proposamenak. Nolanahi den, hazkundera, enplegua, nuklearrik eza eta ongizatea agintzen dituen programa herri-tarren esku eta bozetan dago.

Banaketa prozesuan trantsizio epe bat ere aurreikusten denez, atentzioa ematen du Espainian gai arantzatsu bat izan daitekeen horretarako agertzen duen naturaltasunak: estatu bi sortu behar badira, negoziaketak egin eta adostasunak lortu beharko dituzte bi gobernuek. Ezkon bikote batek dibortzio baketsu bat adostu dezakeen ber gisan. Ziurrenera ere, banatu behar badute, konponbide adostua da bi aldeentzat onuragarriena, optimoa Paretoen zentzuan: ez dago baten egoera hobetzerik, bestearena kaltetu gabe. Salmondan hitzetan, erreferendumaren emaitza edozein delarik ere, bi gobernuek adostu dute «to work together... in the best interest of the people of Scotland and of the rest of the UK».

... edo errekupeazioarena?

Europa eta Euskal Herriko ekonomiek hobera egingo dute 2014an. Hala diote iragarpen guztiek. BPG oinarri duten iragarpen guztiek, alegia. Izan ere, enpleguaren datuan hobekuntzarik espero ez denez, Hego Amerikan (Txile eta Perun, batik bat) nahiko ohikoa den egoera ikus dezakegu: adierazle makroekonomiko onak (edo), errealitate mikroekonomiko askoz lausoagoa lagun. %1 bueltan haziko omen da Hego Euskal Herria 2014an, baina 218 mila langabeen ilara ez da askorik laburtuko. Bestalde, euskal erakundeek duten eragiteko ahalmen mugatuaren berri ematen duen errealitatea: euskal zergez ordaintzen diren euskal funtzionarioen soldata ezin du Jaurlaritzak edo Nafarroako Gobernuak finkatu. Madrilgo erabakiei oso loturik daude gureak ere. Gure enpresen salmenten erdia ere Espainiara bideratua egoteaz gain. Hortaz, gurean gertatzen dena ez da Espainiakotik gehiegi urrunduko, koiunturaz ari garela.

Egiturazko ikuspuntuak ere ematen du, ordea, zer pentsatua. Gaur eta hemen ekonomiaren hobekuntza hazkunde ekonomikoari lotzen zaio, ia osoki, indarrean den analisi ekonomikoan. Mundu finitua eta mugatua izateak, erregai fosiletan eta kontsumo neurrigabeen oinarritutako gizartea izateak edo hazkundearen mugez jarduteak ez du hain ondo saltzen langabeen ilara oso luzea bada. Sistemaren ziklo arruntak gorantz egin dezake, baina gizarte bazterkeriak, eskulan merkeranzko deslokalizazioak, estatuen interes politiko kontrajarriak, finantzen botereak eta lanaren mugikortasun geografiko eskasak egungo harreman ekonomikoen oinarri-oinarrian diraute. Kapitala eta lana kontrajartzea errazagoa zen XX. mendean. Kapitalak izena, aurpegia (gaiztoa sarri) eta presentzia zuen enpresan. Egun, ordea, kapitala munduan barreiatu den botere ikusezin moduko bat da, lehen baino lausoagoa eta, aldiz, lehen baino indartsuagoa izan daitekeena, iheskorragoa, harrapagaitzagoa. Galdetu bestela Euskaltelen non dagoen «batzen gaituena». Hazkundera itzul liteke. Besterik da aldaketa gertatzea. 🌸